

1. Флора і рослинність

КОМПЛЕКС КОРИСНОЇ ФАУНИ АМПЕЛОЦЕНОЗІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ЇЇ ОСНОВНИХ ВИДІВ У РЕГУЛЮВАННІ ЧИСЕЛЬНОСТІ ФІТОФАГІВ

¹Гуляєва І.І., ²Кривенко А.І.

¹ Кандидат біологічних наук, доцент кафедри захисту, генетики і селекції
рослин

Одеського державного аграрного університету

² Доктор сільськогосподарських наук, доцент

Одеська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН України
заступник директора по науковій роботі

м. Одеса, Україна

Через високу щільність популяції різних видів сисних шкідників на півдні України практично всі виноградні насадження потребують проведення захисних заходів. Одним із факторів регулювання чисельності даної групи комах є використання її природних хижаків та паразитів, моніторинг яких проводиться вже понад 10 років. У зв'язку з цим особливої актуальності представляють дослідження зі створення умов, спрямованих оптимізувати чисельність популяцій сисних фітофагів винограду (*Vitis vinifera* B.) з мінімальним застосуванням пестицидів на основі вивчення особливостей розвитку хижаків та факторів, що регулюють їх розвиток. В попередні роки на основі багаторічних досліджень нами визначено чисельне співвідношення шкідливих та корисних видів кліщів, яке свідчить про зміни акарокомплексу в ампелоценозі, що відбуваються під впливом абіотичних та антропогенних факторів. Встановлено, що під впливом абіотичних та антропогенних факторів змінюється чисельне співвідношення шкідливих та корисних видів кліщів в акароценозі виноградних насаджень та зроблено висновок про ймовірність використання трофічних зв'язків для регулювання чисельності кліщів-фітофагів та необхідність продовження вивчення видового складу хижаків та паразитів інших сисних шкідників як можливого чинника регулювання чисельності шкідників [1, 2].

З метою впровадження в практику зональних адаптивних технологій вирощування винограду, які базуються на агроекологічному моніторингу і включають, зокрема, інтегрований захист рослин від сисних шкідників, на основі

біофенології шкідників, врахуванні економічних порогів шкідливості, застосуванні ефективних хімічних препаратів та трофічних зв'язків комах продовжили вивчення видового складу ентомофагів в ампелоценозі [3, 5].

Дослідження проводились методами польового досліду – для вивчення біофенології гронової листокрутки та спостереженням за розвитком корисної фауни та виявлення нових видів на фоні сучасних систем захисту виноградних насаджень шляхом маршрутних візуальних обстежень [4].

Видовий склад відомої наразі корисної фауни виноградних насаджень складається з представників різних рядів комах та павукоподібних (хижих павуків та кліщів). Найбільш поширені та відомі в ампелоценозах види хижаків та паразитів представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Видовий склад корисної фауни виноградних насаджень на півдні України 2012-2018 рр.

Родина	Вид
Ряд Coleoptera (твердокрилі)	
<i>Coccinailidae</i>	<i>Propylaea quatuordecimpunctata D.; Coccinella septempunctata L.; Thea vigintipunctata L.; Adalia bipunctata L.; Stetorus punctillum W</i>
Ряд Hemiptera (напівтвердокрилі)	
<i>Miridae</i>	<i>Psallum varians H-S</i>
<i>Anthocoridae</i>	<i>Anthocoris nemorum L.; Anthocoris nemoralis L.</i>
<i>Thysanoptera</i>	<i>Scolotrips sexmaculatus Perg.; Aelotrips fasciatus L</i>
Ряд Neuroptera (сітчатокрилі)	
<i>Chrysopidae</i>	<i>Chrysopa perla L.; Chrysopa carnea Steft.</i>
Ряд Hymenoptera (перетинчатокрилі)	
<i>Braconidae</i>	<i>Macrocentrus abdominali Rhogas sp.</i>
<i>Ichneumonidae:</i>	<i>Itopectis maculato; Itopectis alternans Grav.; Itopectis europeator Aubert.; Pimpla calobotata Graw.; Nythobia (Angitia) fenestralis H.</i>
<i>Trichogrammatidae</i>	<i>Trichogramma euproctidis; Trichogramma evanescens</i>
<i>Pteromalidae</i>	<i>Dibrachus cavus Wall</i>
<i>Callimoniidae</i>	<i>Menodontomerus aereus Walk</i>
Ряд Diptera (двукрилі)	
<i>Tachinidae</i>	<i>Nemorilla floralis</i>
<i>Clavionidae (Arachnida)</i>	<i>Chirocanthium</i>
<i>Tydeidae (Acariformes)</i>	<i>Pronematus rapidus Kuznetsov</i>
<i>Stigmeidae Acariformes)</i>	<i>Zeitzelia mali Erwing</i>
<i>Phytoseidae cariformes)</i>	<i>Amblyuseus Khnozorieski Wainst.; Amblyuseus finlandicus; Typhlodromus puri Sch.</i>

На підставі спостережень і досліджень по здійсненню моніторингу ентомофагів нами встановлено, що значне місце серед хижаків сисних шкідників виноградної рослини займають комахи із родини багатодні твердокрили (*Coleoptera*). Ареал їх охоплює всі зони виноградарства півдня України.

Згідно з проаналізованим матеріалом проведених досліджень по кількісному складу в обстежених ампелоценозах домінують та найбільш поширені представники родини *Ichneumonidae* (види *Itopectis maculator* F., *Rhogas* sp., *Itopectis alternans* Grav., *Itopectis europeator* Aubert., *Nythobia* (*Angitia*) *fenestralis* H.), родини *Coccinelidae* (види *Propylaea quatuordecimpunctata* D., *Coccinella septempunctata* L., *Thea vigintipunctata* L., *Adalia bipunctata* L., *Stetorus punctillum* Ws.), родини *Braconidae* (види *Macrocentrus abdominalis*, *Rhogas* sp.).

Виявлене різноманіття видів корисних комах та павукоподібних в ампелоценозі, їх кормова спеціалізація, трофічні зв'язки, дозволяють припустити про можливість використання в господарській діяльності по регулюванню чисельності сисних та інших шкідників, як однієї з форм використання ентомо- (акарофагів) – активізації природних популяцій паразитів та хижаків.

Таким чином обґрунтування залежності співвідношення шкідливих та корисних видів комах передбачає відмову від тотального винищення шкідливих організмів і поетапний перехід до створення стабільних у фітосанітарному відношенні агроecosystem, в яких буде діяти механізм саморегуляції і управління чисельністю шкідливих організмів, як одного з можливих факторів контролю сисних шкідників екологічно безпечним методом.

Література:

1. Алейникова Н. В. Современные тенденции развития вредных организмов в ампелоценозах Крыма / Н. В. Алейникова // Плодоводство и виноградарство Юга России. – 2016. – № 42. – С. 68-72.

2. Балахина И. В. Мониторинг и меры по контролю численности *Metcalfa pruinosa* (Say) (*Hemiptera*, *Auchenorrhyncha*: *Fiatidae*) в Краснодарском крае / И. В. Балахина, В. М. Пастарнак, В. М. Гнездилов // Энтомологическое образование. – 2014. – Т. 93, вып. 3/4. – С. 532-538.

3. Волкова М. В. Акарокомплекс виноградних насаджень півдня України та удосконалення заходів щодо обмеження кількості рослиноїдних видів / М. В. Волкова // Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.с.-г. – Київ, 2013. – с. 20.

4. Доспехов Б. А. Планирование полевого опыта и статистическая обработка его данных. – М.: Колос, 1979 – 206 с.

5. Власов В. В. Защита виноградных насаждений от болезней и вредителей. (Практическое пособие) / В. В. Власов М. С. Константинова, Е. А. Шматковская, О. Н. Бурдейна, А. А. Лещенко, О. Л. Мурадян, - Одесса: ННЦ «ИВиВ им. В. Е. Таирова», 2014. – 66 с.